

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ПІНЧУК ПАВЛО АНДРІЙОВИЧ

УДК 342.903 (477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРАВ ОСІБ, ЯКІ ПРИТЯГУЮТЬСЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ПІД ЧАС ПРОВАДЖЕННЯ В СПРАВАХ ПРО
АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна».

Науковий керівник: доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник
ПРОКОПЕНКО Олексій Юрійович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, завідувач кафедри
тактичної та тактико-спеціальної
підготовки факультету № 3.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
ЮНІН Олександр Сергійович,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ, директор
навчально-наукового інституту заочного
навчання та підвищення кваліфікації;

кандидат юридичних наук
ХРОМОВА Катерина Ігорівна,
Харківська місцева прокуратура № 4,
прокурор.

Захист відбудеться 25 жовтня 2017 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.01 у Харківському національному університеті внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

Автореферат розісланий 22 вересня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.В. Могілевський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Діяльність органів виконавчої влади спрямована на реалізацію та забезпечення основних прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина. При будь-яких проявах порушення зазначених категорій держава має відреагувати на них з метою відновлення балансу належного функціонування суспільних відносин. Для цього спеціально уповноважені органи державної влади, по-перше, припиняють протиправну поведінку; по-друге, притягують винних осіб до юридичної відповідальності; по-третє, здійснюють комплекс заходів спрямованих на попередження вчинення нових правопорушень. Перераховані вище заходи є заходами адміністративного впливу та застосовуються виключно як крайній захід забезпечення правопорядку в суспільстві.

Реалізовувати такі заходи впливу уповноважені переважно органи та посадові особи виконавчої гілки влади. Однак законодавець надав можливість застосовувати заходи адміністративного впливу і виконавчим органам місцевого самоврядування (наприклад, адміністративним комісіям при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад) та районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судам (суддям), а у випадках, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, місцевим адміністративним та господарським судам, апеляційним судам, вищим спеціалізованим судам та Верховному Суду України. Але варто акцентувати увагу на тому, що у переважній більшості застосування та реалізація заходів адміністративного впливу здійснюються у позасудовому порядку. Означене призводить до того, що під час провадження у справах про адміністративні правопорушення досить часто порушуються права громадян, які притягаються до такої відповідальності, зокрема, заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення застосовуються без належного документального оформлення та з порушенням правил і термінів їх застосування, не роз'яснюються права громадян на захист, не беруться до уваги заяви та клопотання громадян, не враховуються всі пом'якшуючі та обтяжуючі обставини справи, тощо.

Окремі аспекти забезпечення прав осіб, які притягаються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення, досліджували вітчизняні і зарубіжні вчені: М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, А. В. Басов, О. В. Батраченко, Д. М. Бахрах, О. І. Безпалова, І. Беккер, М. М. Бурбика, А. В. Василишин, М. В. Возник, Ю. В. Гаруст, О. П. Гетманець, А. П. Головін, І. П. Голосніченко, А. В. Губанов, С. Д. Гусарєв, С. М. Гусаров,

Е. Ф. Демський, С. Ф. Денисюк, Б. В. Деревянко, М. І. Додін, В. В. Заросило, В. О. Заросило, Є. В. Зозуля, Р. А. Калюжний, М. О. Качинська, Т. А. Кобзєва, Ю. І. Коваленко, А. М. Колодій, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, О. В. Копан, Т. М. Кравцова, А. М. Куліш, В. І. Курило, К. Б. Левченко, К. В. Мамай, Р. С. Мельник, О. І. Миколенко, П. П. Михайленко, О. М. Музичук, В. І. Олефір, О. О. Панова, В. В. Пахомов, В. Г. Поліщук, О. Ю. Прокопенко, О. С. Проневич, Ю. І. Римаренко, О. Ю. Салманова, О. Ю. Синявська, Г. П. Ситник, В. О. Січкарь, Ю. С. Смирнов, А. О. Собакарь, В. В. Сокурєнко, С. Г. Стеценко, О. Д. Терещук, Ю. О. Тихомиров, М. П. Ткач, В. Г. Фатхутдінов, О. С. Федченко, К. І. Хромова, В. Д. Чернадчук, В. І. Шакун, Ю. С. Шемшученко, О. С. Юнін, О. Н. Ярмиш, С. С. Яценко та інші. Проте, незважаючи на значний науковий доробок, комплексні дослідження, присвячені забезпеченню прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення, практично відсутні у вітчизняній юридичній науці.

Таким чином, недосконалість правового механізму провадження у справах про адміністративні правопорушення, значна застарілість норм Кодексу України про адміністративні правопорушення та численні порушення прав громадян під час притягнення їх до адміністративної відповідальності обумовлюють актуальність вирішення широкого кола питань забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Роботу виконано відповідно до пп. 1.4, 2.1, 2.2, 2.8 Пріоритетних напрямків наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275, пп. 1.2, 1.5, 1.10, 1.14, 2.1, 2.3, 2.5, 2.12, 2.13 Пріоритетних напрямків наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на період 2016–2019 років, схвалених Вченою радою ХНУВС 23 лютого 2016 р. (протокол № 2), комплексних науково-дослідних тем Харківського національного університету внутрішніх справ «Реалізація та удосконалення адміністративного законодавства України» (державна реєстрація № 0113U008197).

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в тому, щоб на основі аналізу Конституції України, міжнародних договорів, законів та підзаконних нормативно-правових актів України, узагальнення практики їх реалізації визначити сутність та особливості забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час

провадження у справах про адміністративні правопорушення, та шляхи його вдосконалення.

Для досягнення поставленої мети в дисертаційному дослідженні необхідно вирішити такі задачі:

- визначити поняття та завдання провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- розкрити сутність та значення забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- узагальнити форми та методи забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- охарактеризувати стан забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- встановити права осіб під час накладення адміністративного стягнення;
- окреслити шляхи вдосконалення відновлення порушених прав осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності;
- запропонувати напрямки удосконалення механізму забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у сфері провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Предметом дослідження є адміністративно-правові засади забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Методи дослідження. В основу дисертаційного дослідження покладено як загальні, так і спеціальні методи наукового пізнання. Загальнонауковий метод діалектики надав змогу визначити місце і роль досліджуваної проблематики, охарактеризувати сучасний стан забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення, особливості правового регулювання притягнення осіб до адміністративної відповідальності тощо (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.3). Методи аналізу та синтезу використовувалися при з'ясуванні сутності та значення забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення, узагальнення прав осіб при цьому, окреслення механізму забезпечення прав осіб, які притягуються до

відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення (підрозділи 1.2, 2.2, 3.2). Функціональний підхід застосовувався при визначенні і характеристиці форм та методів забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення (підрозділ 1.3). Порівняльно-правовий метод використовувався під час опрацювання шляхів удосконалення відновлення порушених прав осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності, та окреслення шляхів удосконалення механізму забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення (підрозділи 3.1, 3.2). Аналітичний метод надав змогу виявити недоліки забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертаційного дослідження склали праці вчених із загальної теорії держави та права, адміністративної та інших галузей права, а також філософії і теорії управління. Нормативну базу дослідження становлять норми чинного законодавства, котрі визначають правові засади забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення. Інформаційну та емпіричну базу становлять узагальнення та оцінки практичної діяльності поліції щодо забезпечення публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів, періодичні, статистичні та інформаційні видання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних досліджень теоретичних та практичних аспектів адміністративно-правового забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення. У результаті проведеного наукового дослідження сформульовано ряд нових наукових положень і висновків. Зокрема:

вперше:

- запропоновано створити спеціальну електронну базу «Єдиний реєстр понять» для того, щоб кожен понятій був зареєстрований і підлягав обліку, що надасть можливість уникнути фальсифікування даних у процесуальних документах та забезпечить право особи на об'єктивний і неупереджений розгляд справи про адміністративне правопорушення;

- обґрунтовано необхідність закріплення на законодавчому рівні принципу відновного провадження, який слід покласти в основу

однойменної окремої процедури провадження у справах про адміністративне правопорушення;

- під відновним провадженням запропоновано розуміти процедуру розгляду справи у суді, в ході якої особа, яка притягується до адміністративної відповідальності, та особа, якій правопорушенням завдано шкоду, доходять взаємної згоди про її відшкодування або компенсацію;

удосконалено:

- визначення поняття «принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення», під якими запропоновано розуміти сукупність основоположних універсальних засад, керівних ідей, на яких ґрунтується процес здійснення розгляду справ про адміністративні правопорушення з метою з'ясування об'єктивної істини, припинення протиправної поведінки, притягнення винних осіб до юридичної відповідальності та попередження вчинення нових протиправних дій;

- рекомендації щодо здійснення провадження в справах про адміністративні правопорушення за участю особи-іноземця;

- обґрунтування необхідності передбачити визначення терміна «провадження у справах про адміністративні правопорушення» в Кодексі України про адміністративні правопорушення, оскільки він виступає загальним актом для всіх органів та посадових осіб, які здійснюють розгляд справи про адміністративний проступок та приймають рішення про притягнення винної особи до юридичної відповідальності;

- методи здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення по відношенню до осіб-іноземців та неповнолітніх осіб;

- визначення механізму забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення, під яким варто розуміти юридично значущу діяльність суб'єктів владних повноважень, а також сукупність правових інститутів вітчизняного та міжнародного рівнів, способів і факторів, які застосовуються особою з метою захисту, охорони та відновлення порушених прав;

дістали подальшого розвитку:

- обґрунтування необхідності забезпечення посадових осіб, які здійснюють провадження у справах про адміністративні правопорушення, спеціальними технічними засобами, які за своїми технічними характеристиками сприйматимуть голосові хвилі,

перекладатимуть отриману інформацію та озвучуватимуть переклад – так звані «розмовляючі перекладачі»;

- положення стосовно необхідності забезпечити посадових осіб, які здійснюють провадження у справах про адміністративні правопорушення, спеціальними технічними засобами, які за своїми технічними характеристиками сприйматимуть голосові хвилі, перекладатимуть отриману інформацію та озвучуватимуть переклад – так звані «розмовляючі перекладачі»;

- аргументація необхідності внесення до переліку відомостей, які вносяться до біометричного паспорта громадянина України, відбитків пальців та відомостей про стан здоров'я особи, а саме наявність хронічних захворювань, які є небезпечними для оточуючого суспільства;

- положення стосовно необхідності експортування окремих примусових заходів, що мають кримінально-процесуальний характер (доставлення особи, адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей, вилучення речей і документів), у рамки кримінального провадження, яке передбачає юридичну відповідальність за більш серйозні проступки, аніж адміністративно-деліктне законодавство;

- аргументація необхідності прийняття нового Кодексу України про адміністративні проступки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані у:

- науково-дослідній сфері – як основа для подальшого розроблення проблем забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення (*акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права від 20.01.2017 р.*);

- правотворчості – у ході внесення змін і доповнень до нормативно-правових актів, які регулюють правові засади провадження у справах про адміністративні правопорушення;

- правозастосовній діяльності – з метою покращення практичної діяльності суб'єктів, що здійснюють провадження у справах про адміністративні правопорушення;

- освітньому процесі – під час підготовки підручників і навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право» та «Адміністративна діяльність»; вони вже використовуються у ході проведення занять із зазначених дисциплін (*акти впровадження у*

навчальний процес Харківського національного університету внутрішніх справ від 27.01.2017 р.).

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на науково-практичних конференціях: «Юридична наука: виклики і сьогодення» (Одеса, 2016), «Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (Київ, 2017), «Сучасні проблеми адміністративного права та процесу» (Харків, 2017), «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених» (Харків, 2017).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено в 6 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, та 4 тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях та круглих столах.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, поділених на 8 підрозділ, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 206 сторінок. Список використаних джерел містить 193 найменування і займає 22 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються її зв'язок з науковими програмами, планами та темами, мета і задачі, об'єкт і предмет, окреслюються методи дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, наводяться дані щодо апробації результатів дисертації та публікацій.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення» присвячений аналізу поняття, завдань та принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення, вивченню сутності та значення, форм та методів забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час зазначеного провадження.

У *підрозділі 1.1 «Поняття, завдання та принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення»* зазначається, що провадження у справах про адміністративні правопорушення є складовою частиною загального адміністративного процесу, тому для нього характерними є ознаки останнього. У зв'язку із цим з'ясовано поняття та характерні властивості адміністративного процесу.

Дослідженого офіційний та доктринальний підходи до визначення

та розуміння основних ознак провадження у справах про адміністративні правопорушення. На підставі цього під провадженням у справах про адміністративні правопорушення запропоновано розуміти діяльність спеціально уповноважених суб'єктів владних повноважень, яка урегульована процесуальними нормами чинного законодавства щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та притягнення винних осіб до юридичної відповідальності.

Виокремлено та охарактеризовано різновиди провадження у справах про адміністративні правопорушення. Наголошено, що дане провадження ґрунтується на певних принципових засадах, які поступово вироблялися у процесі практичної діяльності та формувалися науковцями в якості фундаментальних основ удосконалення роботи уповноважених органів з розгляду справ про адміністративні правопорушення. Надано визначення поняття «принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення» як сукупність основоположних універсальних засад, керівних ідей, на яких ґрунтується процес здійснення розгляду справ про адміністративні правопорушення з метою з'ясування об'єктивної істини, припинення протиправної поведінки, притягнення винних осіб до юридичної відповідальності та попередження вчинення нових протиправних дій.

Вивчено доктринальні підходи до класифікації принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення. Встановлено, що система даних принципів включає в себе загальні (характерні для усіх видів провадження) принципи та спеціальні (ті, які є характерними виключно для провадження у справах про адміністративні правопорушення) засадничі вимоги. Визначено коло та охарактеризовано сутність і значення принципів, які складають кожен із зазначених груп.

Розглянуто перелік та зміст завдань провадження у справах про адміністративні правопорушення.

У підрозділі 1.2 «Сутність та значення забезпечення прав осіб, які притягаються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення» наголошується, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності демократичної держави. Наголошено, що основне значення забезпечення прав осіб, які притягаються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення, полягає в тому, щоб на всіх етапах розгляду справи про адміністративне правопорушення дотримувались конструкційні права та свободи

громадян.

Наголошено, що основоположними ідеями, що покладені в основу правової демократичної держави, є невідчужуваність прав людини незалежно від її правового положення в тому числі і під час притягнення осіб до адміністративної відповідальності. Утім, практика свідчить про те, що органи правопорядку наразі не тільки не здатні у повній мірі забезпечити права, свободи і законні інтереси громадян, але й самі нерідко виступають у ролі тих, хто порушує принцип верховенства права та режим законності. Зокрема, наголошено на тому, що непоодинокими є випадки нехтування з боку уповноважених осіб правами тих, щодо яких здійснюється провадження у справах про адміністративні правопорушення. Окреслено коло ключових порушень, які найчастіше трапляються під час здійснення даного провадження.

Проведено дослідження сутнісного змісту та значення забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення, на кожній окремій стадії даного провадження, а саме: від початку порушення справи та встановлення фактичних обставин; далі на стадії розгляду справи про адміністративне правопорушення; а також на стадіях перегляду та виконання постанови про накладення стягнення на особу у зв'язку із вчиненням адміністративного правопорушення. У зв'язку із цим проаналізовано норми відповідних нормативно-правових актів. Особливу увагу звернено на повноваження державно-владних суб'єктів у частині забезпечення прав досліджуваної категорії осіб.

У підрозділі 1.3 «*Форми та методи забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення*» досліджено зміст термінів «форма», «метод», «правове забезпечення». Встановлено, що формою забезпечення прав людини є зовнішній вираз дотримання та гарантії прав людини і громадянина у кожній демократичній державі та його законодавче закріплення у відповідних нормативно-правових актах, що становить цілісну систему. Таке вираження реалізується у нормативній базі країни, а саме формується у конституційних положеннях, відображається у ратифікованих міжнародних документах та є змістом відповідних підзаконних нормативно-правових актів. Звернено увагу на сутність та зміст форм управлінської діяльності, у зв'язку з чим наголошено, що в науковій літературі виокремлюють правові та неправові форми забезпечення прав громадян. Розкрито сутність та значення правових форм забезпечення

прав осіб, які притягаються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Досліджено зміст форм та методів забезпечення прав осіб, які притягаються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення, акцентовано увагу на наявних у них проблемах. Наголошено на необхідності глибокого вивчення та запозичення досвіду іноземних держав у частині забезпечення прав громадян. Розглянуто сутність та структуру механізму забезпечення прав людини і громадянина.

Запропоновано визначення понять форм та методів забезпечення прав і свобод осіб, які притягаються до юридичної відповідальності. За результатами проведеного дослідження сформульовано рекомендації щодо вдосконалення форм та методів забезпечення прав осіб, які притягаються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення. Серед методів забезпечення прав осіб, які притягаються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення особливу увагу присвячено характеристиці контрольно-наглядовому напрямку діяльності держави, забезпеченню прав громадян на звернення, забезпеченню прав громадян на ознайомлення з матеріалами справи про адміністративні правопорушення, забезпечення прав громадян на оскарження рішень посадових осіб.

Розділ 2 «Особливості забезпечення прав осіб, які притягаються до відповідальності на окремих стадіях провадження у справах про адміністративні правопорушення» присвячений вивченню проблематики забезпечення прав осіб, які притягаються до відповідальності під час застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, а також на стадії розгляду справи про адміністративні правопорушення та під час накладення адміністративного стягнення.

У підрозділі 2.1 «Права осіб, які притягаються до відповідальності під час застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення» зазначається, що у ході розгляду справи про адміністративне правопорушення особа перебуває у постійній взаємодії з представником органу виконавчої влади, який уповноважений здійснювати провадження у справі. Таке провадження, зокрема, може передбачати застосування заходів, що сприяють процесу розгляду справи. Досліджено коло, сутність та зміст заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Розглянуто стан законодавчого врегулювання механізму застосування таких заходів, як: адміністративне затримання, особистий огляд та огляд речей, вилучення речей і документів, тимчасове вилучення посвідчення водія, тимчасове затримання транспортних засобів, відсторонення осіб від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції. Акцентовано увагу, що на практиці найчастіше застосовуються такий захід забезпечення провадження як адміністративне затримання, у зв'язку з чим особливу увагу приділено проблематиці процедури застосування такого заходу як доставлення порушника. Визначено перелік та зміст прав людини при адміністративному затриманні, передбачених діючим законодавством України. Звернено увагу на досвід зарубіжних держав у частині гарантування прав осіб, які затримуються правоохоронцями. Акцентовано увагу на недоліках і прогалинах вітчизняного законодавства, зокрема КУпАП, щодо гарантування прав осіб, до яких застосовуються заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

З'ясовано коло суб'єктів, що мають право на застосування до осіб адміністративного затримання. Проаналізовано проблематику визначення строків затримання. Розглянуто засоби правового захисту особи від випадків безпідставного затримання та (або) порушення процедури арешту, тримання особи у стані несвободи протягом більш тривалого терміну, ніж дозволено законом.

За результатами проведеного дослідження зроблено відповідні висновки та сформульовано рекомендації щодо вдосконалення правового механізму забезпечення прав осіб під час застосування до них заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

У підрозділі 2.2 «Забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час розгляду справи про адміністративні правопорушення» зазначається, що розгляд справи про адміністративне правопорушення є ключовою стадією здійснення провадження у справі. На ній вирішуються найважливіші завдання цього провадження, які полягають у встановленні винних і забезпеченні правильного застосування законодавства з тим, щоб до кожного правопорушника були застосовані справедливі заходи адміністративного впливу.

Вивчено наукові точки зору щодо класифікації та змісту етапів розгляду справи. За результатами аналізу доктринальних підходів та

норм діючого законодавства встановлено, що розгляд справи про адміністративні правопорушення складається з трьох етапів: 1) підготовка справи до розгляду; 2) безпосередньо розгляд справи; 3) прийняття по ній постанови. Охарактеризовано особливості забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час розгляду справи про адміністративні правопорушення на кожному із названих етапів. Розглянуто зміст, процедуру реалізації та особливості забезпечення прав громадян на означених стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення. Наголошено на тому, що характер адміністративних правопорушень, а саме їх незначна шкода суспільним інтересам та невеликі за розмірами стягнення (на відміну від стягнень за кримінальним законодавством) на практиці призводить до того, що посадові особи, уповноважені розглядати справи про такі проступки, ставляться до даної процедури зверхньо, навіть безвідповідально, нехтуючи встановленим порядком розгляду та вивчення усіх обставин справи.

Проаналізовано коло та повноваження суб'єктів, які розглядають справи про адміністративні правопорушення, а також обсяг і зміст прав та обов'язків суб'єктів, щодо яких здійснюється дане провадження. Зроблено відповідні висновки.

У підрозділі 2.3 «*Забезпечення права осіб під час накладення адміністративного стягнення*» досліджено офіційне визначення та доктринальні підходи до розуміння сутнісного змісту поняття «адміністративне стягнення». Встановлено, що адміністративне стягнення є правовим наслідком протиправної поведінки, який відображається у формі реакції уповноважених органів державної влади та застосовується у вигляді як обмежень та позбавлень певних прав, так і покладення на винну особу додаткових обов'язків. У той же час слід розуміти, що покарання не є самоціллю, воно виступає необхідним засобом виховання правопорушника і запобігання випадкам вчинення правопорушень у майбутньому.

Досліджено сутність та зміст поняття «санкція», у зв'язку із чим проаналізовано відповідні доктринальні підходи. Розглянуто юридичні гарантії додержання прав особи у зв'язку із накладенням адміністративних стягнень на неї, задля чого проаналізовано положення відповідних правових актів. З'ясовано коло та зміст адміністративних стягнень, принципи та процедуру їх накладання. Акцентується увага на тому, що під час накладення адміністративного стягнення зо особою зберігаються усі конституційні немайнові права, а саме ті, які передбачені статтями Конституції України: 28 (право на повагу гідності); 29 (право на свободу та особисту недоторканність);

31 (право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції); 40 (право на звернення); 43 (право на працю); 49 (право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування); 55 (право на захист своїх прав у суді); 57 (право знати свої права і обов'язки); 59 (право на професійну правничу допомогу) тощо.

За результатами проведеного дослідження сформульовано відповідні висновки щодо прав осіб під час накладення адміністративного стягнення.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення» присвячений дослідженню проблематики відновлення порушених прав осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності, а також аналізу проблемних питань удосконалення механізму забезпечення прав таких осіб.

У підрозділі 3.1 «Напрямки вдосконалення відновлення порушених прав осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності» підкреслюється, що інститут відновлення порушених прав у сфері адміністративного права, на відміну від цивільно-правової галузі, є малодослідженим. У зв'язку із цим проведено аналіз доктринальних підходів до розуміння сутності та змісту відновлення порушених прав осіб, зокрема у розрізі адміністративно-правової галузі. Досліджено стан законодавчої регламентації зазначеного інституту. Розглянуто міжнародний досвід забезпечення відновлення прав осіб у разі їх порушення під час притягнення до адміністративної відповідальності.

З метою з'ясування механізму відновлення порушених прав осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності, розглянуто: підстави відновлення порушених прав осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності; систему органів, уповноважених на здійснення провадження з відновлення порушених прав осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності; безпосередньо відновне провадження у справах про адміністративні правопорушення.

За підсумками проведеного дослідження зроблено відповідні висновки про проблемні аспекти відновлення порушених прав осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності, та можливі шляхи їх вирішення (усунення), зокрема запропоновано відповідні зміни до діючого Кодексу України про адміністративні правопорушення.

У підрозділі 3.2 «Удосконалення механізму забезпечення прав

осіб, які притягаються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення» проаналізовано сутність та зміст поняття правового механізму, задля чого вивчено відповідні наукові точки зору. Встановлено, що механізм забезпечення прав осіб містить у собі набір зв'язків, які, з одного боку, об'єднують множинність цілей, надаючи системі стійкого характеру (ці зв'язки ще називають системоутворюючими), а з іншого – мають місце зв'язки організації, які дозволяють системі розвиватися і вдосконалюватися, тобто активно реагувати на зміни як усередині системи, так і ззовні. Звідси визначено поняття «механізм забезпечення прав осіб, які притягаються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення».

Розглянуто структуру та проблемні аспекти (недоліки) механізму забезпечення прав осіб, які притягаються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення даного механізму, зокрема запропоновано в межах механізму забезпечення прав осіб, які притягаються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення, розробити Концепцію розвитку адміністративно-деліктного законодавства на 2018–2023 рр. та Концепцію розвитку правової освіти серед населення на 2018–2023 рр. Встановлено, що такі документи матимуть своїм результатом: а) закріплення цілей розвитку кожного з напрямів; б) окреслення конкретних шляхів, які необхідно буде виконати для їх досягнення; в) визначення відповідальних осіб за виконання кожного з напрямків.

ВИСНОВКИ

У дисертації на підставі аналізу теоретичних положень, законодавства України та практики його реалізації наведено узагальнення і нове вирішення наукового завдання – визначення сутності та особливостей забезпечення прав осіб, які притягаються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення, та вироблення відповідних пропозицій і рекомендацій. Основні з них такі:

1. Визначено, що провадженням у справах про адміністративні правопорушення є діяльність спеціально уповноважених суб'єктів владних повноважень, яка урегульована процесуальними нормами чинного законодавства щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та притягнення винних осіб до юридичної відповідальності. У межах цього провадження виділено звичайне, спрощене та особливе провадження у справах про адміністративні

правопорушення. Встановлено, що система принципів адміністративного провадження включає в себе загальні і спеціальні принципи. До загальних принципів віднесено принципи: законності; рівності учасників провадження перед законом; змагальності сторін; встановлення об'єктивної істини; гласності; публічності; здійснення провадження українською мовою; забезпечення права на захист. Спеціальними принципами провадження у справах про адміністративні правопорушення є: принцип самостійності і незалежності; принцип оперативності; принцип економічності; принцип відкритого розгляду справи про адміністративне правопорушення; принцип своєчасного провадження у справах про адміністративні правопорушення.

2. Акцентовано увагу, що особа, яка притягується до адміністративної відповідальності, є в першу чергу людиною, тобто найвищою соціальною цінністю держави. Тому, незважаючи на її процесуальний статус, органи державної влади, в тому числі ті, що уповноважені здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення, зобов'язані забезпечити реалізацію всіх передбачених законом прав та інтересів, які визначені для таких осіб. Для цього варто в межах органів Національної поліції проводити постійну роз'яснювальну роботу в рамках навчальних занять щодо ознайомлення особового складу з основними міжнародними актами в галузі прав людини, спонукати його до гуманного виконання своїх повноважень. Тому вивчення прав людини і порядку їх забезпечення в межах вітчизняного та міжнародного досвіду має стати складовою частиною професійної підготовки працівників органів Національної поліції та інших правоохоронних органів.

3. Визначено, що формою забезпечення прав людини є зовнішній вираз дотримання і гарантій прав людини і громадянина у кожній демократичній державі та його законодавче закріплення у відповідних нормативно-правових актах, що становить цілісну систему. Під методами забезпечення прав і свобод осіб, які притягуються до юридичної відповідальності, запропоновано розуміти основу на вимогах дотримання чинного законодавства діяльність уповноважених органів та посадових осіб щодо реалізації і забезпечення, охорони та захисту прав і свобод людини і громадянина при здійсненні провадження у справі про адміністративне правопорушення, а також поновлення цих прав у разі їх порушення.

4. З метою вдосконалення стану забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення: а) обґрунтовується твердження, що всі порушення прав осіб, щодо яких застосовуються примусові заходи, відбуваються через недосконалість чинного законодавства, а особливо Кодексу України про

адміністративні правопорушення. Тому дисертантом запропоновано внести зміни до статей 261 «Адміністративне затримання», 263 «Строки адміністративного затримання» Кодексу та, зокрема, наголошується на необхідності прийняття Кодексу України про адміністративні правопорушення у новій редакції; б) наголошується на необхідності оптимізації кількості суб'єктів, які уповноважені на розгляд справи про адміністративне правопорушення та прийняття рішення у справі. В основу такого процесу варто покласти принципи доцільності, компетентності, кваліфікованості і оперативності. Сформовано зміст пам'ятки основних прав, свобод та законних інтересів осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності, а також їхніх дій у ході здійснення провадження.

5. Акцентується увага на тому, що під час накладення адміністративного стягнення за особою зберігаються усі конституційні немайнові права, а саме ті, які передбачені статтями Конституції України: 28 (право на повагу гідності); 29 (право на свободу та особисту недоторканність); 31 (право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції); 40 (право на звернення); 43 (право на працю); 49 (право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування); 55 (право на захист своїх прав у суді); 57 (право знати свої права і обов'язки); 59 (право на професійну правничу допомогу) тощо.

6. Доведено, що інститут відновлення порушених прав осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності, не розроблений у нашій державі. Тому обґрунтовується позиція щодо необхідності закріплення на законодавчому рівні принципу відновного провадження, який слід відобразити у чинному законодавстві за рахунок внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме: 1) у розділі IV «Провадження у справах про адміністративні правопорушення» главу 18 «Основні положення» доповнити такими статтями: а) 253-1 «Особливості відновного провадження»; б) 253-2 «Умови застосування відновного провадження»; в) 253-3 «Порядок здійснення відновного провадження»; 2) у розділі IV «Провадження у справах про адміністративні правопорушення» главу 21 «Особи, які беруть участь у провадженні в справі про адміністративне правопорушення» доповнити статтею 268-1 «Відновлення порушених прав осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності», в якій зазначити: а) підстави відновлення порушених прав (які ми перерахували вище); б) органи, які уповноважені здійснювати розгляд справи про відновлення порушених прав; в) порядок розгляду такої справи.

7. Сформовано авторське визначення механізму забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення, під яким запропоновано

розуміти юридично значущу діяльність суб'єктів владних повноважень, а також сукупність правових інститутів вітчизняного та міжнародного рівнів, способів і факторів, які застосовують особи з метою захисту, охорони та відновлення порушених прав.

8. Запропоновано в межах механізму забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення, розробити Концепцію розвитку адміністративно-деліктного законодавства на 2018–2023 рр. та Концепцію розвитку правової освіти серед населення на 2018–2023 рр. Встановлено, що такі документи матимуть своїм результатом: а) закріплення цілей розвитку кожного з напрямів; б) окреслення конкретних шляхів, які необхідно буде виконати для їх досягнення; в) визначення відповідальних осіб за виконання кожного з напрямків.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Пінчук П.А., Поняття та принципи застосування адміністративного стягнення до осіб, що вчинили правопорушення. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2015. № 2. С. 86-90.

2. Пінчук П.А., Характеристика окремих заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. №6. С. 249-252.

3. Пінчук П.А., Характеристика адміністративного затримання як заходу забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2016. № 1. С. 133-138.

4. Пінчук П.А., До питання характеристики елементів системи адміністративних стягнень. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2016. № 2. С. 73-77.

5. Пинчук П.А., Совершенствование механизма обеспечения прав лиц, привлекаемых к ответственности при производства по делам об административных правонарушениях. *Международный научно-практический журнал «Право и Закон»*. 2017. № 1. С. 107-112.

6. Пінчук П.А., Правові засоби захисту прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення. *Науковий журнал Право і Безпека*. 2017 № 1 (64). С. 47-51.

7. Пінчук П.А., До проблеми визначення процедури доставлення порушника. *Юридична наука: виклики і сьогодення*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 10-

11 червня 2016 р.) – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2016. С. 103-105.

8. Пінчук П.А., Характеристика суб'єктів, що мають право здійснювати адміністративне затримання. *Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи*: міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 10-11 березня 2017 р. – К.: Центр правових наукових досліджень, 2017. С. 68-71.

9. Пінчук П.А., Міжнародні установи та організації, діяльність яких спрямована на захист порушених прав осіб. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених*: тези доповідей учасників науково-практичної конференції (м. Харків, 17 травня 2017 р.) – Х., 2017. С. 134-137.

10. Пінчук П.А., До проблеми визначення поняття «провадження у справах про адміністративні правопорушення». *Сучасні проблеми адміністративного права та процесу*: тези доповідей учасників всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 30 червня 2017 р.) – Х., 2017. С. 254-256.

АНОТАЦІЯ

Пінчук П.А. Адміністративно-правові засади забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення. – *Рукопис*.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2017.

Дисертацію присвячено аналізу правових засад забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення. Визначено поняття та завдання провадження у справах про адміністративні правопорушення. Розкрито сутність та значення забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення. Узагальнено форми та методи забезпечення прав осіб при цьому. Охарактеризовано стан забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. Встановлено права осіб під час накладення адміністративного стягнення. Окреслено шляхи вдосконалення відновлення порушених прав осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності. Запропоновано напрямки удосконалення механізму

забезпечення прав осіб, які притягуються до відповідальності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Ключові слова: забезпечення, права, адміністративна відповідальність, провадження, адміністративне правопорушення, притягнення, форми, методи, порушення прав, удосконалення.

АННОТАЦИЯ

Пинчук П.А. Административно-правовые основы обеспечения прав лиц, привлекаемых к ответственности в ходе производства по делам об административных правонарушениях. – *Рукопись*.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Харьковский национальный университет внутренних дел. – Харьков, 2017.

Диссертация посвящена анализу правовых основ обеспечения прав лиц, привлекаемых к ответственности в ходе производства по делам об административных правонарушениях. Установлено, что производством по делам об административных правонарушениях является деятельность специально уполномоченных субъектов властных полномочий, которая урегулирована процессуальными нормами действующего законодательства по рассмотрению дел об административных правонарушениях и привлечению виновных лиц к юридической ответственности. Раскрыты сущность и значение обеспечения прав лиц, привлекаемых к ответственности в ходе производства по делам об административных правонарушениях. Осуществлен обзор форм и методов обеспечения прав лиц, привлекаемых к ответственности в ходе производства по делам об административных правонарушениях. Определено, что формой обеспечения прав человека является внешнее выражение соблюдения и гарантий прав человека и гражданина в каждом демократическом государстве и его законодательное закрепление в соответствующих нормативно-правовых актах, что составляет целостную систему. Под методами обеспечением прав и свобод лиц, привлекаемых к юридической ответственности, предложено понимать основанную на требованиях соблюдения действующего законодательства деятельность уполномоченных органов и должностных лиц по реализации и обеспечению охраны и защиты прав и свобод человека и гражданина при осуществлении производства по делу об административном правонарушении, а также восстановлению этих прав в случае их нарушения.

Охарактеризовано состояние обеспечения прав лиц, привлекаемых к ответственности при применении мер обеспечения производства по

делам об административных правонарушениях. Установлены права лиц при наложении административного взыскания.

Сформировано авторское определение механизма обеспечения прав лиц, привлекаемых к ответственности в ходе производства по делам об административных правонарушениях, под которым предложено понимать юридически значимую деятельность субъектов властных полномочий, а также совокупность правовых институтов отечественного и международного уровней, способов и факторов, которые применяются с целью защиты, охраны и восстановления нарушенных прав указанных лиц. Определены пути совершенствования восстановления нарушенных прав лиц, привлеченных к административной ответственности. Предложены направления совершенствования механизма обеспечения прав лиц, привлекаемых к ответственности в ходе производства по делам об административных правонарушениях.

Ключевые слова: обеспечение, права, административная ответственность, производство, административное правонарушение, привлечение, формы, методы, нарушение прав, совершенствование.

SUMMARY

Pinchuk P.A. Administrative and Legal Principles of Ensuring the Rights of Prosecuted Persons within the Proceedings on Administrative Offenses. – *Manuscript*.

The thesis for a candidate's degree by the specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law. – Kharkiv National University of Internal Affairs. – Kharkiv, 2017.

The dissertation is focused on the analysis of legal principles of ensuring the rights of prosecuted persons within the proceedings on administrative offenses. The concept and tasks of the proceedings on administrative offenses have been defined. The essence and significance of ensuring the rights of prosecuted persons within the proceedings on administrative offenses have been revealed. The forms and methods of ensuring the rights of persons have been generalized. The status of ensuring the rights of prosecuted persons while applying measures to secure the proceedings on administrative offenses has been characterized. The rights of persons while imposing an administrative penalty have been established. The author has outlined the ways of improving the restoration of violated rights of persons brought to administrative liability. Areas of improving the mechanism of ensuring the rights of prosecuted persons within the proceedings on administrative offenses have been suggested.

Key words: ensuring, rights, administrative liability, proceedings, administrative offenses, prosecution, forms, methods, violation of the rights, improvement.